

УДК 657:334.012.64

*Доц. З.М. Скибінська, канд. екон. наук;
магістрант О.Я. Заяць – НУ "Львівська політехніка"*

СУБ'ЄКТИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ У БУДІВЕЛЬНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Розглянуто особливості застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в будівництві, розкрито питання визначення, суб'єктом малого підприємства – підрядником, об'єкта оподаткування єдиним податком, включення до собівартості будівельно-монтажних робіт суми єдиного податку, можливість та обов'язок перегляду цін на будівельні роботи через перехід на спрощену систему оподаткування.

*Assoc. prof. Z.M. Skybinska, master's degree O. Ya. Zayats –
NU "L'vivs'ka Politekhnik"*

Small business enterprises and features of application of the simplified system of taxation, account and accounting are examined in building

In this work the features of application of the simplified system of taxation, account and accounting are examined in building, the question of object of taxation by the united tax determination by a small business entity – contractor is exposed, including to the prime price of buildings and installation works of sum of the united tax, possibility and duty of revision of prices on build works in connection with passing to the simplified system of taxation.

Постановка проблеми (актуальність). Розвиток малого бізнесу сприяє створенню умов для позитивних структурних змін в економіці України. Підтримуючи малий та середній бізнес, держава стимулює діяльність вітчизняних виробників, з цією метою введено спрощену систему оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва (СМП).

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності має свої особливості. Суперечливим є спосіб визначення, СМП – підрядником, об'єкта оподаткування єдиним податком, його оптимізація, перегляд вартості будівельних робіт при переході від загальної до спрощеної системи оподаткування, включення до собівартості суми єдиного податку, а також особливості обліку витрат із застосуванням рахунків класу 8 "Витрати за елементами".

Багато вчених та науковців займаються дослідженням загальних питань, пов'язаних із застосуванням спрощеної системи оподаткування та бухгалтерського обліку, проте особливостям застосування цієї системи в будівництві достатньої уваги не приділялось.

Проект Податкового кодексу передбачає комплексне реформування чинної спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності та спрямований на забезпечення відповідності сучасним напрямам податкової політики держави, у т.ч. щодо стимулювання діяльності новостворених суб'єктів малого підприємництва, які ще не досягли значних обсягів доходів, необхідності запобігання ухилення від оподаткування. Передбачається також включення до об'єкта оподаткування єдиним податком для юридичних осіб усіх доходів, отриманих платником податку за звітний (податковий) період, а не лише виторгу від реалізації продукції.

Іншою принциповою відмінністю розробленого проекту (порівняно з Указом Президента № 727/98) є зміна переліку податків і зборів (обов'язкових платежів), які входять до складу єдиного податку. Зокрема, з метою раціонального використання природних ресурсів та соціального забезпечення платників, які працюють за спрощеною системою оподаткування, зі складу єдиного податку виключено ресурсні платежі та внески до державних цільових фондів, власне через це для юридичних осіб удвічі зменшено ставки єдиного податку.

Зазначений законопроект розроблено з метою вдосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, яке обумовлюватиме подальший розвиток суб'єктів малого підприємництва, що, по-своєму, надасть можливість:

- чітко визначити базу оподаткування єдиним податком;
- виключити зі спрощеної системи оподаткування види діяльності, які є високорентабельними або доходи від яких є переважно пасивними;
- вилучати зі складу єдиного податку ПДВ, плату за землю, ресурсні платежі та внески до державних цільових фондів;
- чітко визначити коло платників єдиного податку – юридичних осіб, які мають право застосовувати спрощену систему оподаткування;
- конкретизувати обмеження для суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб стосовно видів діяльності, на які не поширюється спрощена система оподаткування;
- врегулювати терміни подання звітності та сплати єдиного податку.

Таким чином, з урахуванням важливості розвитку малого підприємництва та ефективності застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, прийняття Податкового кодексу дасть змогу створити нормативно-правові умови для подальшого запровадження спрощеної системи оподаткування та розвитку цієї категорії суб'єктів господарювання [1, 2].

Завдання статті. Враховуючи актуальність, ми поставили перед собою наступні завдання:

- дослідити визначення суб'єктом малого підприємництва об'єкта оподаткування єдиним податком у будівництві;
- вивчити особливості переходу від загальної до спрощеної системи оподаткування та перегляду вартості будівельних робіт;
- встановити методику включення до собівартості суми єдиного податку тощо.

Основний матеріал дослідження. З метою реалізації державної політики розвитку та підтримки малого підприємництва, ефективного використання його можливостей у розвитку національної економіки з 1 січня 1999 р. згідно з Указом Президента України від 03.07.98 № 727/98 "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" введено спрощену систему оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів підприємницької діяльності.

Суб'єкти малого підприємництва мають важливе значення у формуванні конкурентного середовища, оскільки вони меншою мірою, ніж великі підприємства, піддаються монополізації. Крім цього, розвиток малого бізнесу формує умови для забезпечення зайнятості населення країни, сприяє створенню нових робочих місць та вирішенню питання безробіття.

Суб'єктами малого підприємництва, незалежно від форми власності, є:

- фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і у трудових відносинах з якими, включаючи членів їх сімей, протягом року перебувають не більше 10 осіб та обсяг виторгу яких від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік не перевищує 500 тис. грн.;
- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за календарний рік не перевищує 50 осіб, і обсяг виторгу яких від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн. грн. [1, 3].

Серед підприємств, основний вид діяльності яких – будівництво, є суб'єкти малого підприємництва, які обрали спрощену систему оподаткування згідно з Указом Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" № 727/98.

Цілком зрозуміло, що у таких підприємств є свої питання галузі будівництва. Ці питання пов'язані із особливостями застосування не тільки спрощеної системи оподаткування, але й спрощення самого облікового процесу, а також зі специфікою будівельного виробництва.

Для виконання будівельно-монтажних робіт підприємство – замовник укладає договір підряду з будівельно-монтажним підприємством, що є генеральним підрядником. По-своєму, генеральний підрядник, має право від свого імені і на свій розсуд укладати договори субпідряду із загальнобудівельними та спеціалізованими підприємствами. У цьому випадку на генерального підрядника покладається виконання обов'язків замовника, а на субпідрядника – обов'язки підрядника. Субпідрядники несуть відповідальність перед генеральним підрядником за виконання всіх видів і комплексів робіт за обсягами і у строки, визначені у договорах підряду. По-своєму, генеральний підрядник відповідає за ці роботи перед замовником [3, с. 389].

Отже, одним із найхарактерніших виявлень будівельної специфіки є те, що будівельне підприємство – підрядник залучає для виконання окремих видів будівельних робіт субпідрядників. Власне через це виникає питання, чи необхідно підряднику включати до об'єкта оподаткування єдиним податком кошти, що отримані від замовника за обсяг робіт, виконаних субпідрядником?

Згідно з указом № 727, об'єктом оподаткування є виторг, тобто кошти, фактично отримані підприємством на розрахунковий рахунок або у касу за виконані ним роботи. Отже, єдиним податком мають оподатковуватись усі кошти, які надійшли на рахунок будівельної організації, у т.ч. й ті, які потім буде сплачено субпідряднику за його обсяги робіт.

Тому для зменшення об'єкту оподаткування єдиним податком підряднику потрібно побудувати відносини із замовником так, щоб у межах тристоронніх договорів (замовник – підрядник – субпідрядник) перерахування коштів замовник здійснював безпосередньо субпідрядникам, тобто без зарахування коштів на рахунок підрядника.

Ще одна особливість, пов'язана із визначенням об'єкта оподаткування, полягає в тому, що при виконанні матеріаломістких робіт (вартість матеріалів у собівартості будівельних робіт становить значну частину) для підприємства – платника єдиного податку не вигідне укладання таких контрактів

тів, оскільки вартість матеріалів, відшкодована замовником у ціні робіт, має бути оподатковано єдиним податком [1, 4].

Підрядникам, які виконують матеріаломісткі роботи, можна рекомендувати укладати договори із замовниками на виконання робіт із матеріалів замовника. При такому самому обсязі виконаних робіт, але тільки із матеріалів замовника, виторг буде меншим, а прибуток – більшим.

На спрощену систему оподаткування суб'єкти малого підприємництва можуть перейти з початку будь-якого кварталу (ст. 4 Указу № 727). Тому може виникнути ситуація, коли договір було укладено у період застосування загальної системи оподаткування, а роботи виконуються у період застосування спрощеної системи оподаткування.

Суб'єкт підприємницької діяльності – юридична особа, який перейшов на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності самостійно обирає одну з наступних ставок єдиного податку:

- 6 % суми виторгу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість згідно з Законом України "Про податок на додану вартість";
- 10 % суми виторгу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за винятком акцизного збору, у разі вилучення податку на додану вартість до складу єдиного податку [1]

При переході на спрощену систему оподаткування, підрядник який уклав договір за загальною системою оподаткування, а виконує роботи за спрощеною ставкою 10 %, не матиме права виписати своєму замовнику податкову накладну (він вже не є платником ПДВ). На підставі цього, замовник може вимагати перегляду загальної вартості контракту. Вартість контракту може бути переглянута в бік зменшення, але звісно ж не на суму ПДВ, оскільки підрядник не має права на податковий кредит з ПДВ у ціні придбаних матеріалів чи послуг.

Отже, загальна вартість контракту повинна бути такою, яка забезпечить підряднику певний рівень прибутку. Єдиний податок замінює собою не тільки низку податків, але й внески до Пенсійного фонду та Фондів соціального страхування, які в економічному розумінні є прямими витратами, які включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Згідно з П(С)БО-25 та П(С)БО-16, видані Мінфіном, єдиний податок необхідно відображати не у виробничій собівартості, а в інших операційних витратах, натомість у Правилах №174 про визначення вартості будівництва, що встановлено Держбудом, єдиний податок входить до складу собівартості будівельних робіт.

Якщо підприємство здійснює будівництво не за рахунок бюджету, то вартість будівельного контракту визначається за угодою сторін, тобто за вільними цінами. Тому для підприємства не головне, куди у кошторисі буде закладено єдиний податок: до виробничої собівартості чи до інших операційних витрат. Головне, що такі витрати закладено до ціни і їх буде відшкодовано замовником.

Якщо ж будівництво здійснюється за рахунок коштів бюджету, то потрібно враховувати вимоги Держбуду і включити суму єдиного податку до

собівартості [5-7]. Суб'єкти малого підприємництва для обліку витрат використовують тільки рахунки класу 8 "Витрати за елементами" спрощеного Плану рахунків, зокрема:

1. Рахунок 84 призначено для обліку витрат операційної діяльності, а на рахунок 85 відображено витрати іншої діяльності підприємства.
2. Всі операційні витрати, списані з кредиту рахунків 84, "осідають" або:
 - у дебеті рахунку 23 "Виробництво", якщо такі витрати формують виробничу собівартість (Інструкція №291 дає змогу суб'єктам, які застосовують рахунки класу 8, не розподіляти загальновиробничі витрати, а відразу їх відносити на виробничу собівартість);
 - у дебеті субрахунку 791 "Результат операційної діяльності", якщо це адміністративні, збутові, інші операційні витрати;
3. Витрати, відображені за рахунком 85, списуються з кредиту цього рахунку у дебет відповідного субрахунку рахунку 79 залежно від того, у зв'язку з якою діяльністю такі витрати понесено.

Платники єдиного податку належать до суб'єктів малого підприємництва і зобов'язані складати спрощену фінансову звітність згідно з П(С)БО-25. Ця звітність передбачає заповнення тільки двох форм: Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м). Решту форм річної звітності (Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал і Примітки до звітності) СМП не складаються.

Однією із особливостей спрощеної фінансової звітності є те, що у формі 2-м "Баланс" відображаються витрати за елементами, а не витрати діяльності підприємства [7].

Висновок. Однією з особливостей застосування спрощеної системи оподаткування в будівництві є визначення об'єкта оподаткування. Оскільки будівельні організації отримують від замовника кошти на загальний обсяг робіт, враховуючи вартість робіт, виконаних субпідрядником, і мають право власності на такі кошти, то при визначенні суми витрат від реалізації ці кошти повністю включаються до бази оподаткування єдиним податком. Отже, для оптимізації податку, транзитні кошти вираховуються з оподаткованого доходу.

Питання включення до собівартості суми єдиного податку було й залишається актуальним. На думку Мінфіну та Держбуду, єдиний податок має бути складовою частиною вартості будівництва, проте місце йому визначили різне або у складі інших операційних витрат, або у складі собівартості будівельних робіт.

Актуальність проблематики не викликає сумнівів, з огляду на це доцільно продовжувати наукові дослідження у цьому напрямі, зокрема у контексті очікуваних змін за умови прийняття Податкового кодексу України.

Література

1. **Указ** Президента України від 03.07.98 № 727/98 "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва".
2. **Проект** Податкового кодексу України, www.rada.gov.ua.
3. **Бухгалтерський** облік в Україні. Навч. пос. За ред. Р.Л. Хом'яка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Ін-ту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2003. – 820 с.
4. **Лист** ДПА від 02.08.2001 р., № 5393/5/15-1316 "Щодо визначення бази оподаткування єдиним податком".

5. Державні будівельні норми України "Правила визначення вартості будівництва", затверджені наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 27 серпня 2000 р., № 174.

6. П(С)БО – 16 "Витрати", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р., № 318.

7. П(С)БО – 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р., № 39.

УДК 368 *Аспір. О.І. Фарат – Львівська державна фінансова академія*

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВИПЛАТ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЗГІДНО З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Досліджено шляхи вдосконалення системи захисту прав споживачів послуг зі страхування життя в Україні за допомогою створення фонду гарантування страхових виплат. Висвітлено європейські стандарти діяльності системи гарантування страхових виплат та можливості їх застосування в Україні.

Ключові слова: страхування, страхування життя.

Post-graduate O.I. Farat – L'viv state financial academy

The premises of the creation of an effective Life Insurance Guarantee Scheme in Ukraine according to European standard

It has been explored the ways of improving for protection schemes of consumer's rights, service of life insurance in Ukraine by the creation of Insurance Guarantee Fund. Also it has been lightened European standards of activity Life Insurance Guarantee Scheme and the chances of their using in Ukraine.

Keywords: state regulation of insurance activities, insurance, life insurance.

Постановка проблеми. До проблем, які стримують розвиток ринку страхування життя в Україні, разом з низькою фінансовою культурою населення та недостатнім рівнем кваліфікації працівників страхових компаній необхідно віднести низький рівень захисту прав споживачів страхових послуг, що по своєму породжує недовіру населення до страхових компаній. Так, результати соціологічного дослідження, проведеного Центром соціальних експертиз при Інституті соціології НАН України, за рівнем довіри респондентів до страхових компаній, згідно з даними за 2006 рік показують, що довіряє страховим компаніям лише 9 % опитаних респондентів [1].

Для того, щоб покращити ситуацію, яка склалась на страховому ринку, необхідно вжити заходів для підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг. До таких заходів належать створення фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування, запровадження інституту страхового Омбусмана для вдосконалення процедури вирішення суперечок у страховому секторі та схвалення "Концепції захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні".

Особливо актуальним є питання створення фонду гарантування страхових виплат у сфері страхування життя, оскільки укладаючи зі страховою компанією договір довготермінового нагромаджувального страхування життя, клієнт робить інвестиції на 10, 20 чи більше років. Враховуючи те, що в